

EDEBİYAT VE SANATTA YARGI KARARLARININ KAYNAĞI VE MEŞRUIYETİNE FELSEFİ BİR BAKIŞ: 'HOBBEŞÇU TOPLUM SÖZLEŞMESİ'

ZEHRA TATLI*

ÖZET

Pozitif hukuk sisteminde sanata ve edebiyata yönelik yargılama, sansür uygulama ve yasaklama hakkının kaynağının neye dayandığı ve yargının tüm bunları yaparken kendisini nasıl meşru bir zemine oturtarak yaptırım uyguladığı tartışılması gereken bir sorundur. Çünkü yargı organının sanata ve edebiyata bu şekilde müdahalesi, sanatın ve edebiyatın otonomisini zedelemektedir. Dolayısıyla bu yazıda yargının yargılama hakkının kaynağı ve meşruiyeti sorununun felsefi zeminde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda 17. yy filozoflarından Thomas Hobbes'un toplum sözleşmesi teorisi ve ideal devlet modeli, sanatın ve edebiyatın üzerinde tek bir erkin nasıl tahakküm kurabildiğini açıklar niteliktedir. Hobbes'a göre politik bir örgütlenme olan devletin tek tek bireyler tarafından kurulmasından önce, insanlar doğa durumunda, yani güvensizliğin ve savaşın hakim olduğu durumda yaşamaktadırlar. İnsanlar bu doğa durumundan kurtulmak ve bireysel güvenliklerini sağlamak adına, öz-yargılama ve cezalandırma haklarını bir üst kuruma devretmeye rıza gösterip devleti kurarlar. Hobbes'un ideal devlet tasarımı yasama, yürütme ve yargılama erkleri mutlak iktidarın elindedir. Dolayısıyla iktidarın politik hayatımızın tümünde olduğu gibi, sanat ve edebiyatta da yargılama hakkının; meşruiyetinin toplum sözleşmesine ve kaynağının ise tek tek bireylerin verdiği rızaya dayandığı sonucu ortaya çıkar. Başka bir şekilde ifade edecek olursak; sanata ve edebiyata sansür uygulayan, yasaklayan ve tahakküm kuran iktidar; gücünü bizzat tek tek bireylerden alırken, bireylerin aleyhine karar vererek hem bireylerin hem de sanatın ve edebiyatın otonomisine zarar vermektedir. Çağdaş dünyayı düşündüğümüzde, Hobbes'un demokratik hukuk düzeninden yoksun mutlak monarşi modeli; bireylerin, buna bağlı olarak da sanatın ve edebiyatın otonomisinin neden kaybolduğunu açıklar niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Rıza, Meşruiyet, Yargı, Toplum sözleşmesi, Hobbes.

---

* Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı Master Öğrencisi.

EDEBİYAT VE SANATTA YARGI KARARLARININ KAYNAĞI VE MEŞRUIYETİNE FELSEFİ BİR BAKIŞ: ‘HOBBEŞÇU TOPLUM SÖZLEŞMESİ’

Türkiye’de ve diğer ülkelerde edebiyat ve çeşitli dallardaki sanat eserleri üzerinde verilen mahkeme kararları, yasaklamalar, eserlerin toplatılması, dağıtımının önlenmesi ya da imha edilmesi hakkında yargının gerekçelerinin doğruluğu ya da hukuka uygunluğu her zaman tartışılan bir konudur. Çünkü görülmektedir ki, edebiyat ve sanat eserleri üzerinde verilen hükümler, genellikle objektiflikten uzak bir şekilde ideolojik kaygılar içererek sansür amacını taşımaktadır. Edebiyat ve sanat eserlerine yönelik her türlü müdahale ve yasaklama, aslında bu eserleri ortaya koyan sanatçıları doğrudan etkilemenin yanı sıra, edebiyatın ve sanatın otonomisine de zarar vermektedir. Tarih boyunca şahit olduğumuz üzere, birçok sanatçı ve edebiyatçı sundukları eserleri yüzünden yargılanmış, ceza almış ve dahası ölüme mahkum edilmiştir. Eserler ise hakim ideolojiye hizmet ederek, edebi niteliğinden uzaklaşmıştır. Bu bakımdan hem sanatın ve edebiyatın otonomisini kaybetmemesi, hem de sanatçının ve edebiyatçının haksız uygulamalara maruz kalmaması için, yargı organının sanat ve edebiyat eserleri üzerinde yargılama, yasaklama, toplatma ve yayını önleme kısacası en geniş anlamıyla sansür uygulama hakkının kaynağı ve meşruiyeti üzerine tekrar düşünülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda şu soru sorulabilir: Sanatın ve edebiyatın dolayısıyla sanatçının ve edebiyatçının hukuk aracılığıyla yargılanması ve cezalandırılması hangi meşru zemine dayanmaktadır ve kaynağını nereden alır?

Sanat ve edebiyat eserleri üzerinde yargılama ve sansür uygulama hakkına sahip olan kamu kurumlarının tümü devletin bir parçasıdır. O halde devletin tüm kurumlarının uygulamaları ve işleyişinin, sanat ve edebiyat eserlerinin yanı sıra sanatçılar ve edebiyatçılar hakkında güç kullanmasının meşruiyeti, bizzat devletin kendini meşrulaştırma zemininden beslenir. Başka bir ifadeyle, edebiyata ve sanata sansür kaynağını ve meşruiyetini devletin ve iktidarın, kaynağı ve meşruiyetiyle tamamlar. Hobbes’un toplum sözleşmesi teorisini ele almamızın sebebi de, bu noktada açığa çıkmaktadır. Çünkü bir sözleşme teorisini olan Hobbes, devletin ve iktidarın gücünü kullanmasının meşruluğunu ‘sözleşme’ye ve kaynağını da tüm bireylerin vermiş olduğu ‘rıza’ya dayandırır. Bu bağlamda ilk olarak Hobbes’un toplum sözleşmesi teorisini inceledikten sonra, bu tür bir sözleşmenin modern toplumlarda sanata ve edebiyata sansürde ne gibi bir işlevi olduğuna değinebiliriz.

17. yy'a kadar feodal düzenin dayattığı sınıfsal ayrımın doğal bir eşitsizlik olduğu inancı, mevcut otoritenin gücünü tanrıdan aldığı iddiasıyla sağlamlaştırılmaya çalışılır. Buna göre, iktidar gücünü tanrıdan aldığı için, iktidarın otoritesi meşrudur. Ve aynı zamanda insanların eşitsizliğe, sınıflaşmaya karşı herhangi bir direnme hakları olmadığı gibi, toplumsal düzeni değiştirmeye yönelik bir hakları da yoktur. Buna karşılık Hobbes eşitler arası bir sözleşmeyi devletin temelini koyarak, doğal eşitsizlik inancını yıkmaya doğru adım atar. Hobbes iktidarın gücünü aslında tanrıdan değil, bizzat insan iradesinin kendisinden aldığını iddia eder. Devletin varoluş amacı ise Hobbes için, insanlar arasındaki güvenliğin sağlanmasıdır.

Hobbes var olan devlet yapısından yola çıkarak, hipotetik olarak hukuksal devlet öncesi bir başlangıç durumu tasarlar. Hukuksal devlet öncesi başlangıç durumu, sözleşme yapılmadan önce insanların birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren 'doğa durumu'nu ifade eder. Hobbes doğa durumunun, fiilen bir savaş ve kaos durumu olduğunu düşünür. Devlet yapısının olmadığı doğa durumu tasarımı, bir insan doğasını ve doğal hakları dolayısıyla doğal hukuk kurallarını zorunlu kılar. Doğal durumda doğal hakların olması, aslında insanın özgür olduğu ve özgür olması bakımından da eşit olduğu sonucunu ortaya çıkarır. İnsan bu özgürlüğünden, ancak politik bir kurum olan devlete devretmek üzere -bir takım güvenlik, yaşam arzusu, mülkiyet gibi sebeplerden dolayı- kendi rızasıyla vazgeçebilir. O halde denilebilir ki, Hobbes için mevcut devlet, bireylerin kendi istekleriyle yaptıkları bir anlaşmanın ürünüdür. Dolayısıyla toplumsal kurumların tanrısal bir zemininin olmadığı, aksine, son derece insani ve yapay olduğu ortadadır.

Hobbes devletin meşruiyetinin sözleşmeye dayandığını göstermek için ilk önce politik bir kurum olarak devletin olmadığı durumda, yani doğa durumunda hayatın ne şekilde olacağını tasarlar. Bu şekilde devletin nasıl ortaya çıktığını ortaya koyabilecek ve iktidarın gücünü tanrıdan aldığı tezini çürütebilecektir. Ona göre doğa durumu, herkesin herkese düşman olduğu tam bir savaş ve kaos durumudur. "Devlet olmadıkça, herkes herkese karşı daima savaş halindedir" (Hobbes, 2005: 94). Çünkü doğa durumunun bireyleri henüz onları kontrol altında tutan bir devlete tabi değildir ve bencil doğalarına uygun olarak sadece kendi arzuları dahilinde eylemde bulunurlar. "İnsanlar hepsini birden korku altında genel bir güç yani devlet olmadan yaşadıkları vakit, savaş denilen o durumun içindedirler ve bu savaş herkesin herkese savaşıdır. Savaş yalnızca çarpışma eyleminden ibaret olmayıp, tersine güvencenin bulunmadığı, çarpışmaya yönelik kesinleşmiş eğilimden oluşur. Bunun dışındaki bütün zamanlarda 'barış' vardır" (Hobbes, 2005: 94). Başka bir şekilde ifade edecek olursak, fiili olarak savaş durumunun olmasının yanı sıra potansiyel olarak savaşın var olması can ve mal güvenliğini tehdit ederek büyük bir

kaos ve belirsizlik durumunu ortaya çıkarır. Dolayısıyla şiddet burada çatışmada kalmayarak korku ve güvensizlik şeklinde bireyler üzerinde tahakküm kurmaktadır ve Hobbes bunun fiili savaştan daha tehlikeli olabileceğini söyler.

Doğa durumunun bireyi, çatışmaları önleyen ve haklarını koruyan bir kurum olmadığı için kendi haklarını korumak, dolayısıyla da kendi kendisinin yargıcı olmak zorundadır. Bu anlamda bir kaos, belirsizlik ve çatışma durumu olan doğa durumu, aynı zamanda temel bir doğa yasası olarak herkesin her şey üzerinde hak sahibi olması bakımından eşitlik arz eder. Bu bireyler fiziksel ve zihinsel olarak da hemen hemen aynıdırlar. Eşitlik ve aynılık durumu Hobbes'un toplum sözleşmesi teorisi içerisinde olumsuz bir nitelik taşır. Çünkü her bireyin kendi çıkarı bir başkasının çıkarına denk düştüğü anda bireyler arasında anlaşmazlık çıkar. Bireyler doğal olarak kendi çıkarlarını korumak isterler ve bu durumda düşmanlık baş gösterir. Savaş, insanların birbirine düşmanca ve güvensiz bir biçimde yaklaştığı doğa durumunda kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Kabaca ifade edecek olursak; Hobbes'a göre "insanlar doğuştan eşittir" (Hobbes, 2005: 92), "eşitlikten güvensizlik doğar ve güvensizlikten de savaş patlak verir" (Hobbes, 2005: 93). Bireyler kendi varlığını korumak için başka insanlar üzerinde savaş aracılığıyla egemenlik kurarlar. Doğa durumunda insanlar sahip oldukları mallarına ya da bizzat kendilerine karşı başka birisi tarafından verilecek zararda, doğal bir hak olarak, kendileri birer yargıç konumundadırlar ve cezalandırmayı da kendileri yaparlar. Dolayısıyla doğa durumu, herkesin herkesle savaş içerisinde olduğu bir kaos durumudur. Fakat Hobbes'a göre insanlar bu savaş durumundan kurtulup, barışı tesis etmenin yollarını muhakkak ararlar.

Hobbes, insan doğasının her ne kadar bencil ve arzularına boyun eğen yanının bulunduğunu vurgulasa da savaş durumundan kurtulup barışı tesis etmek isteyen akılsal yanının olduğunu kabul eder. Dolayısıyla insan doğası savaşı istemesinin yanı sıra barışı da ister. "İnsanları barışa yönelten duygular şunlardır: ölüm korkusu, rahat bir hayat için gerekli şeyleri elde etmek arzusu ve çalışarak onları elde etme umudu. Akıl, insanların üzerinde anlaşabilecekleri uygun barış şartlarını gösterir. Bu şartlara doğa yasaları da denir" (Hobbes, 2005: 96). Burada belirtmek gerekir ki, Hobbes, barışı kendinde bir amaç olarak değil, savaştan kaçış olarak tasarlar. Bu anlamda Hobbes'da barış, acıdan kaçma arzusunun bir sonucu olarak araçsal aklın yönlendirmesi altında kurulur. Buna göre, akıl, barış şartlarını oluşturmada bir araçtır. "Zulüm korkusu, insanı toplumdan yardım beklemeye veya istemeye yöneltir: Çünkü insanın hayatını ve özgürlüğünü sağlamasının başka bir yolu yoktur" (Hobbes, 2005: 78). Devlet, bireylerin bir takım haklarını koruması için, gücünü ve sahip olduğu bir takım hakları bir yöneticiye devreden dolayısıyla çıkar hesabı yapan araçsal aklın bir ürünü olur.

Hobbes'un toplum sözleşmesi kuramında insan doğası bencil ve saldırgan bir zemine yerleşir. "İnsan doğasında üç temel kavga nedeni buluyoruz. Birincisi rekabet, ikincisi güvensizlik ve üçüncüsü de şan ve şeref. Birincisi insanları kazanç için, ikincisi güvenlik için, üçüncüsü ise şöhret için mücadele etmeye iter"(Hobbes, 2005: 94). İnsan doğasının bu özellikleri insanlar arasında barışın sağlanamamasına ve savaşa neden olmaktadır. Savaşın engellenmesi bir anlamda arzuların kontrol altında tutulmasıyla bağlantılıdır ve denilebilir ki devlet insanlar arasında olası çatışmaları engelleyen bir kurum olmanın yanı sıra insanların arzularını kontrol altına alan bir mekanizmadır. Bu noktada en önemli problem, insanları bir araya getirerek uzlaşmaya dayalı bir yaşamın yani politik bir oluşumun nasıl tesis edileceğidir. Hobbes bu sorunu kendi teorisi sınırları dahilinde insanların kendi 'rıza'larıyla yönetime boyun eğip itaat etmeleriyle çözmeye çalışır. İnsanlar kendi çıkarları için bir sözleşme yaptıklarında, sözleşmenin kurallarına uyup birbirlerine verdikleri sözü tutmaları, Hobbes'a göre ancak onları buna zorlayacak bir otorite ile mümkün olur.

Rıza söz konusu olduğunda, günlük pratiklerimizi göz önüne aldığımızda, bir insanın kendini yönetme hakkını kendi rızası ile bir başkasına devretmesinin zor olduğu kanaatine ulaşabiliriz. Çünkü Hobbes'un bizzat kendisinde de vurguladığı gibi, arzuların hakimiyetinde kalan bireylerin kendini yönetme arzusunun buna izin vermeyecektir. Hobbes, hiç kimsenin bu arzudan vazgeçemeyeceği durumda bireylerin ancak savaş durumundan kurtulmak için vazgeçeceklerini söyler. Hobbes doğa yasalarını açıklarken temel yasa olarak ele aldığı barış arayışına bağlı olarak geliştirdiği ikinci yasada, barışın gerçekleşmesi için bireylerin bir takım haklarından vazgeçmesi gerektiğine vurgu yapar. "Bir insan başkaları da aynı şekilde düşündüklerinde, barışı ve kendini korumayı istiyorsa, her şey üzerindeki bu hakkını bırakmalı ve başkalarına karşı ancak kendisine karşı onlara tanıyacağı kadar özgürlükle yetinmelidir" (Hobbes, 2005: 97). Bu anlamda bireyler kendini yönetme, yargılama ve ceza verme haklarının tümünü yönetime yalnızca savaş durumundan kurtulmak için kendi rızalarıyla devrederler.

Hobbes, hipotetik olarak tasarladığı toplum sözleşmesinde, devletin meşruiyetinin kaynağını araştırırken bir devletin yönetiminde kendi tarihsel deneyimlerine de dayanarak en büyük problemin, yönetimdeki çok seslilik olduğu sonucunu çıkarmıştır. Hobbes, herhangi bir savaş ya da çatışma durumunda devletin hızlı karar verip barışı sağlamak amacıyla eyleme geçmesi için bir çoğunluktan ziyade "güçlerinin en iyi nasıl kullanılacağı ve uygulanacağı konusunda farklı görüşlere sahip [...] " devleti yönetecek ve barışı sağlayacak sınırsız yetki ile donatılmış olan tek bir egemenin olması gerektiğini söyler (Hobbes, 2005: 128). Hobbes devleti ve mutlak monarşiyi, bireyin güvenliğini sağlamak adına dolayısıyla pratik bir amaç için yapay bir yaratım olarak, araçsal

konumda tesis eder. Fakat egemenin bireylerden, bireylerin güvenliğini sağlamak adına devraldığı yasama, yargılama ve cezalandırma haklarını kendinde toplaması, şiddetin kurumsallaşması ve tekelleşmesi anlamına gelir. Bu durum, egemenin sınırlanamaz yetkilerinin yanı sıra devlete ve iktidara rıza gösteren bireylerin yaratımı olduğu için her an tehlike içerisindedir. Egemenin tüm gücü ve iktidarı, politik bir sözleşmeden gelmektedir ve egemen sözleşmenin aracısıdır. Böylelikle Hobbes, devletin kaynağının sözleşmeye, meşruiyetinin de insanların rızasına dayandığını söyleyerek tanrısal bir zemininin olmadığını kanıtlamış olur.

Hobbes'a göre bir devletin amacı güvenlidir ve bu güvenliğini sağlayacak olan "insanları korku içinde tutacak ve onları ceza tehdidiyle, ahitlerini ifa etmeye ve doğa yasalarına uymaya zorlayacak belirgin bir güç" olan devlettir (Hobbes, 2005: 127). "Bu güvenlik doğal hukukla sağlanamaz" (Hobbes, 2005: 127). Hobbes'a bu noktada sorulması gereken soru şudur: Mutlak yönetimin güçlü ve zor kullanan bir iktidar profilinde olması neden gereklidir? Hobbes bu soruyu şu şekilde yanıtlar: İnsanlar bencilliklerinden dolayı iyiye ve kötüye, adil olana ve olmayana hem doğru karar veremezler hem de aralarında bir anlaşmaya varamazlar. Dolayısıyla sürekli bir çatışma hali hakim olur. Bu yüzden yönetimin, insanların huzur içinde yaşaması için onlar adına iyi ve kötü, adil olan ve olmayan hakkında yargısını vermesi gerekir. "Bir hesapla ilgili anlaşmazlık olduğunda taraflar kendi rızalarıyla bir hakemin ve yargıcın aklını doğru akıl yerine koymalı ve onun kararına uymalıdır. Aksi takdirde, doğa tarafından bahşedilmiş bir doğru akıl olmadığından, aralarındaki anlaşmazlık kavgayla bitecek veya çözülmeden kalacaktır" (Hobbes, 2005: 42). Tahmin edileceği gibi Hobbes'un teorisindeki bu doğru akıl, mutlak iktidardır. Bu iktidar ise güçlü bir devlet olan Leviathan**'dır. Mutlak iktidar, Hobbes'a göre insanları barış içerisinde tutacak ve toplumsal düzeni sağlayacak olan tek yönetim şeklidir. "Devlet yönetimi türlerinden olan demokrasi, aristokrasi ve monarşi içerisinde en iyi yönetim şekli monarşidir" (Hobbes, 2007: 117).

** Leviathan, Tevrat'ta ve İncil'de kötülüğü temsil eden ve denizlerde yaşadığına inanılan efsanevi bir su canavarının adı olarak geçmektedir. Hobbes 1651 yılında toplum sözleşmesi teorisini kaleme aldığı eserine, mutlak güç ve yetkilere sahip egemen bir devleti ifade etmek için 'Leviathan' adını verir.

Sonuç

Hobbes'un toplum sözleşmesi teorisinde anlatıldığı üzere, insanlar doğa durumundan güvenliklerini sağlamak amacıyla kendi rızalarıyla politik duruma geçerek bir devlet çatısı altında toplanırlar. Bu devlet Hobbes'un teorisinde korku ve şiddeti tekelinde bulunduran güçlü ve monarşik yapıya sahip Leviathan'dır. İnsanlar güvenliklerinin sağlanması ve savaşın sona ermesi için, devlete dolayısıyla da mutlak iktidara bir takım bireysel hak ve özgürlüklerini devrederler. Bu devredilen özgürlüklerin başında bir anlaşmazlık durumunda insanların kendi kendilerinin yargıci ve cezalandırıcı olma hakları gelir. Buna göre, politik bir yapıda insanlar artık, her hangi bir anlaşmazlık durumunda, kendileri yargılama ve cezalandırma yapamayacak ve anlaşmazlığın çözülmesi için hukuki yollarla yargı gücüne başvuracaklardır. Hobbes'un teorisinde yasama, yürütme ve yargı güçler birliği ilkesine göre mutlak iktidarla şekillenmiştir. Dolayısıyla yargının yargılama hakkının kaynağı bizzat tüm bireylerden alınan rızadır ve meşruiyeti ise bireyler arasında yapılan sözleşmedir.

Hobbes'a göre, bir sözleşme aracılığıyla kurulan devletin idari işlerini yürüten iktidar, tüm gücü elinde bulunduran en yüce kurumdur. Bu bağlamda iktidar, şiddetin araçlarını ve bizzat şiddeti, her bir bireyi diğerinden korumak ve haklarını savunmak adına kendi elinde bulundurur. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, devleti yöneten iktidar güçle donatılmıştır ve iktidar ile şiddet iç içedir. Buradaki esas soruna Hannah Arendt'in şiddet eleştirisiyle dikkat çekebiliriz. Arendt şiddetin, iktidarın politik yapısının ve onun kurumlarının kendisini var etmesinde bir araç olduğunu söyler. Aynı zamanda Hobbes'un iktidar ile şiddeti bir arada tutmasına karşılık Arendt, iktidarı şiddetten ayırır. "Kendisini destekleyecek başkaları olmaksızın tek bir insan, asla şiddeti başarıyla kullanacak kadar iktidara sahip olamaz" (Arendt, 2003: 63). İktidar kendisini destekleyecek bir sayıya her zaman muhtaçtır, aksi halde gücünü kaybeder. "İktidar her zaman sayılara gereksinim duyar; oysa şiddet, araçlara dayalı olduğundan, bir yere kadar sayıların gücü olmaksızın da idare edebilir. Yasal açıdan sınırlanmamış bir çoğunluk yönetimi, yani anayasası olmayan bir demokrasi, şiddet kullanmaksızın da, azınlıkların haklarının bastırılmasında hayli güçlü, başkaldırının boğulmasında hayli etkin olabilir. Ama bu, şiddetle iktidarın aynı şey olduğu anlamına gelmez" (Arendt, 2003: 54).

Arendt, şiddet ve iktidar ayrımını yaptıktan sonra, onların "her ne kadar birbirinden ayrı fenomenler olsa da, genellikle bir arada ortaya çıktıklarını" ifade eder (Arendt, 2003: 65). Şiddet, iktidarın gücünü korumasında bir araçtır, fakat aynı zamanda iktidarın bizzat kendini tüketmesinde de önemli rol oynar. "Şiddet daima iktidarı tahrip gücüne sahiptir; bir silahın namlusunun ucunda en etkin komutlar gelişir, anında ve en mükemmel itaate neden olur. Ama bir silah

namlusunun ucunda asla iktidar gelişmez” (Arendt, 2003: 66). Arendt’in bu sözleriyle; şiddeti tekelinde bulundurarak varlığını kabul ettiren bir iktidarlık sisteminin, her an kendi kendisini çürütecek bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Görüldüğü üzere Hobbes’un ideal devlet teorisi, şiddeti elinde tutan güçlü ve mutlak iktidardır. Fakat Arendt’in de dikkat çektiği üzere şiddet aracılığıyla yaptırım gerçekleştiren her iktidar kendini yok etme gücünü içerisinde taşıdığı açıktır. İktidarın şiddeti tekelinde bulundurması aynı zamanda demokratik bir hukuk düzeninden yoksun olduğu anlamına gelir. Demokratik bir hukuk düzenin kurulabilmesi ise, kamusal alanın ve kamuoyunun tesis edilmesinden geçer. Başka bir şekilde ifade etmemiz gerekirse yasama, yürütme ve yargılamanın Hobbes’un teorisinde olduğu gibi mutlak iktidarın elinde değil, tüm bireylere açık olarak yani aleniyet içerisinde kamusal alanda gerçekleşmesi gerekir. Bu politik süreç ise, kamuoyunun sağlanmasıyla yani tüm bireylerin yasama, yürütme ve yargı kurumlarına doğrudan ve aktif katılmalarıyla demokratik bir zemine oturacaktır.

Bu kavramsal çerçeveden hareketle sanata ve edebiyata uygulanan sansüre geri dönecek olursak, iktidarın ve devletin bizzat tek tek bireylerden aldığı güçle yaptırım uyguladığı sonucuna ulaşabiliriz. Modern dünyada birçok örneğini gördüğümüz üzere yasama, yürütme ve yargı kurumlarının tek bir gücün ya da çoğunluğun elinde bulunduğu açıktır ve bunun sonucunda çoğunluğun azınlık üzerinde tahakküm kurması söz konusudur. Dolayısıyla ortaya konan sanat ve edebiyat eserlerinin hakim olan gücün ya da çoğunluğun ideolojisine aykırı olması durumunda, bunlara doğrudan müdahale ve sansür uygulanmaktadır. Bunun sonucunda ise, sanat ve edebiyat otonomisini kaybederek iktidarın hizmetine sunulmuş olmaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse, iktidar gücünü bizzat tek tek bireylerden onların güvenliğini ve refahını sağlamak üzere almasına rağmen, kendi ideolojisini gerçekleştirmek için bireylerin aleyhine karar vererek hem bireyin hem de sanatın ve edebiyatın otonomisine zarar verir. Bu bakımdan devlet ve iktidar, sanata ve edebiyata müdahale etme ve sansür uygulama hakkını bizzat bireylerin kendisinden aldığına göre, sanatın ve edebiyatın otonomisini kazanması da yine bireylerin iradesine bağlı olacaktır. Bireyin otonomisinin, tüm politik yaşamımızda olduğu gibi sanat ve edebiyatta da açığa çıktığı yer kamusal alandır. Dolayısıyla sanata ve edebiyata sansür uygulayan iktidar, gücünü tek tek bireylerden aldığı rıza ve sözleşmeyle pekiştirmektedir. Ancak çağdaş dünyada bu sansürün önüne geçmek için, bizzat kendi rızamızla verdiğimiz yönetme gücünü ‘kamuoyu’ kavramı eşliğinde devrilmeli ve sözleşmeye dayalı hukuk düzenini ise kamusal alanla tamamlamalıyız.

KAYNAKÇA

Arendt, Hannah (2003). Şiddet Üzerine. Çev. Bülent Peker. İstanbul: İletişim Yayınları.

Hobbes, Thomas (2005). Leviathan. Çev. Semih Lim. İstanbul: YKY.

Hobbes, Thomas (2007). On The Citizen. Cambridge: Cambridge University Press.